

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

УДК 366:613.2

**Наталія ПРИТУЛЬСЬКА,
Юлія МОТУЗКА**

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ЦІЛЕЙ

Проаналізовано складові захисту прав споживачів харчових продуктів для спеціальних медичних цілей. Визначено проблемні питання забезпечення та реалізації їх основних прав і запропоновано систему заходів щодо захисту прав споживачів цієї групи товарів.

Ключові слова: безпека, вибір, захист прав споживачів, інформування, харчові продукти для спеціальних медичних цілей, маркування, якість.

Притульская Н., Мотузка Ю. Защита прав потребителей пищевых продуктов для специальных медицинских целей. Проанализированы составляющие защиты прав потребителей пищевых продуктов для специальных медицинских целей. Определены проблемные вопросы обеспечения и реализации их основных прав и предложена система мероприятий по защите прав потребителей этой группы товаров.

Ключевые слова: безопасность, выбор, защита прав потребителей, информирование, пищевые продукты для специальных медицинских целей, маркировка, качество.

Постановка проблеми. Захист прав споживачів існує як шлях пошуку й досягнення балансу інтересів виробників, продавців товарів і споживачів, це одна з актуальних соціально-економічних проблем будь-якої держави світу. На сьогоднішній день особливо гостро стоять питання, пов'язані з просуванням харчових продуктів, призначених для задоволення особливих потреб певних категорій споживачів та інформуванням щодо їх властивостей. У сучасній дієтологічній практиці широкого використання набули харчові продукти для спеціальних

медичних цілей, зокрема ентеральне харчування. Ця група продуктів призначена для перорального споживання або введення через назогастральний зонд і за допомогою спеціально створеного складу нутрієнтів здатна забезпечити корекцію прискореного метаболізму, порушеного в результаті патологічних процесів, а також зробити процес харчування більш ефективним і комфортним для споживачів [1; 2]. Як свідчить практика, використання продуктів впливає на зменшення вживання медикаментозних засобів, зміцнення організму пацієнтів та інші важливі аспекти споживання [3; 4].

Обов'язковою умовою розвитку ринку цієї продукції є забезпечення доступу до неї споживачів і надання їм доступної та необхідної інформації щодо її властивостей. За останні двадцять років попит на продукти для спеціальних медичних цілей суттєво зріс [5]. У країнах ЄС до 30 % пацієнтів потребують вживання таких продуктів, а їх асортимент враховує специфіку певного захворювання. Для України ця проблема є досить актуальною, особливо зважаючи на тенденції до зростання рівня захворюваностей, травмвання, поранень тощо. Разом з тим на вітчизняному ринку представлено продукти досліджуваної асортиментної групи імпортного виробництва, наявні в досить обмеженому асортименті, що обумовлює їх високу вартість і складнощі при ввезенні на територію держави.

Метою роботи є розроблення науково-практичних засад захисту прав споживачів харчових продуктів для спеціальних медичних цілей.

Матеріали та методи. В основі дослідження – методи наукового пізнання, системного підходу та узагальнення, міжнародні та вітчизняні законодавчі й нормативні документи, наукові праці українських і зарубіжних учених.

Результати дослідження. Постійно зростаючий рівень витрат на сферу охорони здоров'я населення, спричинений демографічними проблемами та досягненнями в медичному забезпеченні, є загальною тенденцією в усіх розвинутих країнах світу [6]. Згідно з рекомендаціями ВООЗ [7], на фінансування заходів у сфері медичного обслуговування уряди держав повинні спрямовувати фінансове забезпечення в обсязі не менше ніж 6–6.5 % вартості валового внутрішнього продукту.

Розширення прав і можливостей споживачів, зокрема, пацієнтів медичних закладів, мають визначальне значення для покращення їхнього здоров'я, функціонування системи охорони здоров'я та підвищення рівня задоволеності споживачів станом надання медичних послуг [8]. Усі держави світу визнають: "Володіння найвищим досяжним рівнем здоров'я є одним із основних прав кожної людини...". Саме цей постулат міститься в Статуті ВООЗ [9], його покладено в основу "*Політики Здоров'я – 2020*", згідно з положеннями якої до найвищих цінностей також належать безумовне визнання й практичне

дотримання прав людини на здоров'я, принципів солідарності, справедливості та сталості [10].

Для вирішення проблем забезпечення прав споживачів у рамках ВООЗ розроблено міжнародні угоди, в т. ч.: *Цілі тисячоліття в галузі розвитку*, *Глобальна стратегія ВООЗ у галузі безпеки харчових продуктів*, *Глобальна стратегія щодо годування дітей грудного та раннього віку*, *Глобальна стратегія з харчування, фізичної активності і здоров'я*, *Європейська стратегія "Здоров'я і розвиток дітей і підлітків"*, добровільні керівні принципи на підтримку поступового здійснення права на достатнє харчування, *Європейська стратегія профілактики і боротьби з неінфекційними захворюваннями* [11–16]. У цих міжнародних документах вказано стратегічні напрями та керівні принципи, які необхідно трансформувати в чіткі й докладні плани дій.

Керівними принципами *"Плану дій в галузі харчових продуктів і харчування на 2015–2020 рр."* визнано:

- дотримання прав людини на харчування;
- розширення прав і можливостей людей і співтовариств в умовах, що сприяють зміцненню здоров'я;
- використання підходу, що охоплює усі етапи життя;
- скорочення нерівності в доступі до харчових продуктів;
- сприяння збалансованому раціону харчування на всіх етапах життя, особливо найбільш уразливих груп населення [17].

Забезпечення права споживачів на харчування, яке гарантується конституціями багатьох країн світу, не уявляється можливим без справедливих, доступних і стійких продовольчих систем. Головний акцент повинен бути зроблений на детермінантах продовольчої безпеки та безпеки харчування (стійке й ефективне постачання, стабільна якість із дотриманням усіх гігієнічних вимог і широка доступність – як з точки зору можливості придбання, так і за ціною), на детермінантах споживчого вибору й особливостей споживання. Реалізація підходу, що охоплює усі етапи життя, має ключове значення для профілактики й боротьби з будь-якими формами порушень харчування та передбачає забезпечення дієтичного харчування для пацієнтів із різними видами захворювань і ушкоджень.

Країни Європейського Союзу ефективно впроваджують нові підходи до реалізації прав споживачів як передумови ефективного розвитку спільного ринку. В країнах ЄС вся сфера захисту прав споживачів зосереджена у вищому виконавчому органі – Європейській комісії з охорони здоров'я і захисту прав споживачів. *Керівними принципами на захист інтересів споживачів, прийнятими Генеральною Асамблеєю ООН*, резолюція 39/248 від 09.04.1985 р., до основоположних інтересів споживачів віднесено: захист від нанесення шкоди здоров'ю; право на безпеку; захист економічних інтересів; право на

інформацію; просвіту споживачів; право на здорове навколишнє середовище; право на вираження своїх інтересів [18].

Пріоритетними завданнями *Стратегії споживчої політики ЄС* визначено:

- збільшення впливу споживачів реалізується через надання реального вибору, точної незалежної та неупередженої інформації, прозорість ринку, впевненість у ефективному захисті своїх прав;

- збільшення добробуту споживачів упроваджується через забезпечення реального вибору та різноманітність асортименту, доступну ціну завдяки наявності чесної конкуренції, безпеку, гарантовану прямою відповідальністю виробника [19].

Цим документом визначено принципову необхідність зміни акценту з можливостей виробників на потреби споживачів, запровадження превентивного підходу до забезпечення прав споживачів, зокрема – на безпечність і якість товарів.

Ураховуючи специфічні особливості обігу та підвищені вимоги до харчових продуктів для спеціальних медичних цілей, розглянемо деякі проблемні питання забезпечення та реалізації основних прав споживачів цієї групи товарів.

Захист прав споживачів державою. Право на здоров'я передбачає, що держава повинна створювати такі умови, за яких кожен може володіти максимально можливим рівнем здоров'я [9]. На сьогодні в Україні до системи органів виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів і безпечності харчових продуктів належать [20; 21]:

- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- Міністерство аграрної політики і продовольства України;
- Міністерство охорони здоров'я України;
- Державна служба України з безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Державна політика захисту прав споживачів має бути системною, консолідованою з органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями споживачів. Вона потребує постійного удосконалення, системного й цілеспрямованого підходу з урахуванням питань технічного регулювання як інструменту для захисту прав споживачів. Ураховуючи складний та затяжний процес реформування системи органів виконавчої влади, зазначене передбачає здійснення низки цілісних заходів економічного, правового та організаційного характеру для створення гарантій захисту споживачів від шкоди їхньому здоров'ю та безпеці.

Право на вибір. У багатьох країнах світу зберігається проблема забезпечення постійного доступу до безпечних, якісних і доступних за вартістю лікарських препаратів, товарів медичного призначення, у т. ч. й харчових продуктів для спеціальних медичних цілей. Механізми

забезпечення доступу споживачів до безпечних, високоякісних і прийнятних за вартістю продуктів мають важливе значення для прозорості системи охорони здоров'я. Адже це – невід'ємна частина культури безпеки пацієнта. При цьому важливим є використання економічних механізмів (стимули для ланцюга забезпечення продовольством, а також цільові субсидії та податки) для створення середовища, яке б сприяло розширенню вибору харчових продуктів для вразливих груп споживачів, зокрема хворих і поранених.

Право на безпечність і якість товарів. Офіційна мета політики ЄС у сфері безпечності – отримання споживачем максимальної користі для здоров'я від продуктів і гарантування високого рівня захисту його прав через підтримання жорстких стандартів при їх виробництві. У Європейській Хартії захисту споживачів задекларовано: "Національне законодавство з питань захисту прав споживачів має містити загальні вимоги з безпечності харчових продуктів, інших товарів, а також послуг" [22].

Згідно зі Стратегією сталого розвитку "Україна-2020" (*Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015*) пріоритетним вектором є вектор безпеки, суть якого полягає в гарантуванні безпеки життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, сприятливому стану довкілля й доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів і промислових товарів. Стратегія передбачає реалізацію реформ і програм розвитку держави в різних сферах, зокрема, в системі охорони здоров'я; у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів; у сфері захисту прав споживачів тощо [23].

У Загальному стандарті на маркування та заяву про властивості харчових продуктів для спеціальних медичних цілей (CODEX STAN 180-1991) визначено, що рецептури таких харчових продуктів повинні розроблятися на безпечних медичних і дієтичних принципах. Безпечність і відповідність вимогам до харчування людей, для яких вони призначені, повинні бути підтверджені науковими доказами [24].

Глобалізація усіх процесів, які протікають у світовій економіці, свідчить на користь необхідності розробки та прийняття єдиних правил, норм і підходів до створення та оцінювання нешкідливості харчових продуктів для спеціальних медичних цілей. При цьому важливим є чітка аргументація призначення, додержання принципу відкритості, детальної характеристики специфічного впливу на організм людини, а також наслідки в разі передозування або перевищення норми споживання продуктів. Набуває нагальної необхідності розробка чіткого законодавчо визначеного процедурного порядку введення в обіг цієї групи продуктів та її стандартизація.

Право на інформацію. Прийняття рішення про придбання певного товару ускладнюється через обмеження повноти та достовірності

наданої споживачеві інформації про нього, відсутності аргументації корисності, функціональності, а в цілому – відповідності очікуванням споживачів. Особливо небезпечним є замовчування або ігнорування виробниками побічного негативного впливу таких продуктів. Саме тому Міжнародна організація споживачів (CI) декілька років тому пріоритетною для споживчої спільноти визначила проблему неетичного просування медичних товарів.

Постанова (EU) № 609/2013 Європейського Парламенту та Ради від 12 червня 2013 р. щодо продуктів харчування, призначених для немовлят і маленьких дітей, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей і дієтичних замінників для контролю ваги направлена на охорону здоров'я, безпеки та захисту прав споживачів [25]. Для забезпечення адекватного ступеня захисту прав споживачів у документі визначено загальні вимоги до інформації для споживачів і складу продуктів для спеціальних медичних цілей:

1. Склад продуктів повинен задовольняти потреби в харчуванні та відповідати вимогам людей, для яких вони призначені, відповідно до загальноствановлених наукових даних.

2. Продукти не повинні містити компоненти в такій кількості, щоб поставити під загрозу здоров'я осіб, для яких вони призначені.

3. На основі загальноствановлених наукових даних інгредієнти продуктів повинні бути біологічно прийнятними організмом людини, мати поживний і фізіологічний ефекти, бути придатними для людей, для яких ці продукти призначені.

4. Маркування продуктів надає інформацію для надійного використання таких продуктів і не повинно вводити в оману та/або засвідчувати властивості такої продукції для попередження або лікування певних захворювань. Рекомендації щодо дієтичного лікування хвороб і розладів, для яких призначені продукти, не повинні розглядатися як надання їм властивостей щодо запобігання або лікування певних захворювань.

5. В інтересах захисту вразливих категорій споживачів, вимоги до маркування мають забезпечувати точну ідентифікацію продуктів для них.

Згідно з вимогами CODEX STAN 180-1991, етикетки, супровідні матеріали та інші види маркування й реклами для усіх видів продуктів для спеціальних медичних цілей повинні надавати достатню інформацію про природу й призначення продукту, детальні вказівки щодо застосування та застереження [24]. Загальнодоступна реклама таких продуктів заборонена. Форма надання інформації має відповідати потребам людей, для яких вона призначена. Маркування продуктів для спеціальних медичних цілей повинно містити вичерпну інформацію про вміст поживних речовин (*рис. 1*).

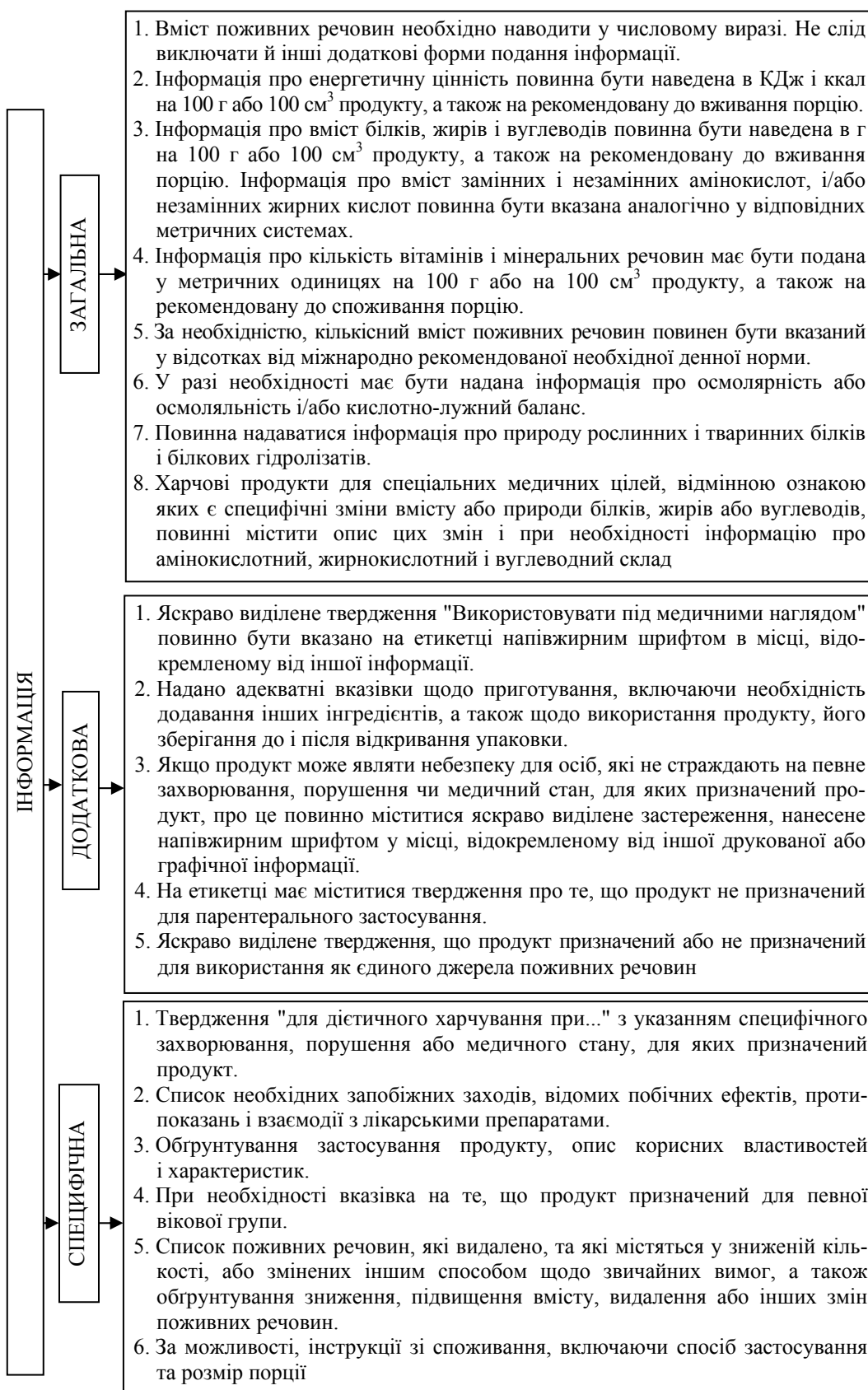

Рис. 1. Вимоги до маркування харчових продуктів для спеціальних медичних цілей

Для ефективного забезпечення та реалізації прав споживачів харчових продуктів для спеціальних медичних цілей доцільним є забезпечення скоординованих дій центральних, місцевих органів виконавчої влади, виробників, громадських організацій споживачів, лікарів щодо забезпечення ефективного вирішення комплексу завдань із дотримання захисту прав та інтересів споживачів. Зокрема, важливим є практична реалізації наступних заходів з боку всіх учасників ринку (рис. 2).

<i>Державні органи виконавчої влади</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Створення системи мотивації виробників для налагодження виробництва вітчизняних продуктів. • Розробка та визначення на законодавчому рівні процедури введення в обіг продуктів. • Розробка нормативних документів (технічний регламент, гігієнічні вимоги) щодо встановлення показників безпечності продуктів. • Створення гарантій безпечності продуктів. • Оптимізація системи контролю при додержанні балансу інтересів споживчої та бізнес-спільноти й відповідальності виробників. • Створення системи оперативного оповіщення споживачів щодо можливих ризиків і небезпек продуктів на споживчому ринку
<i>Виробничі підприємства</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Налагодження виробництва безпечних і якісних продуктів із урахуванням специфіки певних захворювань для забезпечення їх доступності для споживачів. • Забезпечення належного рівня об'єктивності та достовірності інформації про продукти шляхом нанесення повного, доступного та зрозумілого для споживачів маркування з метою забезпечення споживачів можливістю зробити свідомий вибір серед ринкових пропозицій. • Запровадження сучасних концепцій безпечності та якості товарів. • Підвищення соціальної відповідальності бізнесу як невід'ємної складової розвитку цивілізованого ринку
<i>Наукові, експертні установи</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення заходів щодо оцінки ризиків харчових продуктів і їх компонентів. • Установлення критеріїв безпечності продуктів на основі наукового обґрунтованих даних. • Розробка алгоритму проведення медико-біологічних досліджень продуктів. • Проведення заходів щодо ідентифікації складу продуктів, розробка методів ідентифікації
<i>Торговельні, аптечні мережі</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Створення належних умов споживачам для вибору продуктів необхідного асортименту. • Забезпечення мережі професійного консультування споживачів і лікарів щодо властивостей та особливостей використання продуктів. • Запровадження стандартів якості обслуговування
<i>Медичні заклади</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка пропозицій щодо розширення асортименту та формування вимог до продуктів задля задоволення потреб споживачів. • Здійснення клінічного підтвердження ефективності використання продуктів. • Налагодження системи інформування пацієнтів медичних установ про переваги використання продуктів на певних етапах лікування й реабілітації
<i>Громадські організації споживачів</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Розроблення критеріїв і методів експертизи, програм порівняльного тестування продуктів вітчизняного та зарубіжного виробництва. • Налагодження системного підходу до інформаційної та просвітницької роботи з лікарями та споживачами

Рис. 2. Система заходів щодо захисту прав споживачів харчових продуктів для спеціальних медичних цілей

Висновки. Баланс інтересів учасників ринкових відносин є головною умовою розвитку та оздоровлення ринку. Раціоналізувати ситуацію у сфері захисту прав споживачів харчових продуктів для спеціальних медичних цілей можна за умови консолідації зусиль усіх учасників ринку, вдосконалення законодавчої бази щодо порядку обігу цієї групи продуктів, встановлення показників безпеки та алгоритму проведення медико-біологічних досліджень, упровадження сучасних концепцій безпеки та якості, які б надавали сталих гарантій споживачам щодо відповідності заявлених властивостей продуктів їх очікуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Bankhead R.* Enteral nutrition practice recommendations task force / R. Bankhead, J. Boullata, S. Brantley. — N. Y. : ASPEN, 2009. — 47 p.
2. *Barendgret K.* Basics in clinical nutrition: sample and stress starvation / K. Barendgret, P. Soeters, S. Allison et al. // e-SPEN, the European e-Journal of Clinical Nutrition and Metabolism. — 2008. — Vol. 6. — P. e267—e271.
3. *Akbaylar H.* Basic principles of enteral feeding. / H. Akbaylar // Turk Gastroenterology. — 2012. — N 13 (4). — P. 186—191.
4. *AKE Recommendation: Enteral and Parenteral Support in Adults.* — Germany ; Austria : [s. n.]. — 2000. — 92 p.
5. *The Market for Clinical Nutritional Products* / [comp. J. Nicole] // Market Research. — 2010. — Vol. 8. — 108 p.
6. *Концевая А. В.* Оценка экономической эффективности медицинских технологий / А. В. Концевая, А. М. Калинина // Заместитель главного врача. — 2011. — № 2. — С. 90—94.
7. *Національні рахунки охорони здоров'я (НРОЗ) України у 2013 році:* Статистичний бюлетень. — Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publposl_u.htm.
8. *McWhirter JP.* Incidence and recognition of malnutrition in hospital / JP. McWhirter, CR. Pennington // BMJ. — 1994. — Vol. 308 (6934). — P. 945—948.
9. Устав Всемирной организации здравоохранения. В кн. : Основные документы, октябрь 2006 г. — Женева : Всемирная организация здравоохранения, 2006. — Режим доступа : http://www.who.int/entity/governance/eb/who_constitution_ru.pdf.
10. *Здоровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века.* — Режим доступа : <http://www.who.int>.
11. *Цели развития тысячелетия.* Организация Объединенных Наций. — Нью-Йорк, 2013. — Режим доступа : <http://www.un.org/russian/millenniumgoals>.
12. *Промежуточный отчет о социальных детерминантах и различиях по показателям здоровья в Европейском регионе ВОЗ — исполнительное резюме.* — Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2010. — Режим доступа : <http://www.euro.who.int/data/assets/pdf/0017/124460/e94370R.pdf>.

13. *Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012–2020.* — Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2012. — Way of access : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf.
14. *Chronic disease: an economic perspective.* — [Suhrcke M., Nugent Rachel A., Stuckler D., Rocco L.]. — London : Oxford Health Alliance, 2006.
15. *Глобальные рекомендации по физической активности для здоровья.* — Женева : ВОЗ, 2010. — Режим доступа : http://whqlibdoc.who.int/publications/2010/9789244599976_rus.pdf.
16. *Глобальная стратегия по питанию, физической активности и здоровью.* Женева : ВОЗ, 2004. — Режим доступа : http://whqlibdoc.who.int/publications/2004/9244592223_rus.pdf.
17. *План действий в области пищевых продуктов и питания на 2015–2020 гг.* — Режим доступа : <http://www.who.int>.
18. Резолюція 39/248 Генеральної Асамблеї ООН "Керівні принципи для захисту інтересів споживачів": Прийнята 09.04.1985 р. на 106-му пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_903.
19. *Стратегія споживчої політики Європейського Союзу на 2007–2013 рр.* — Режим доступу : www.eeas.europa.eu.
20. Про захист прав споживачів : Закон України № 3682-ХІІ від 15.12.1993 (зі змінами і доповненнями від 01.12.2005 № 3161-IV). — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
21. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів". Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів". — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>.
22. *Стратегія сталого розвитку "Україна-2020":* Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
23. *Хартия защиты потребителей, принятая 25-й сессией Консультативной Ассамблеи Европейского Союза в 1973 г. : Рез. № 543 // Защита прав потребителей.* — М. : АО "Бизнес информ", 1996.
24. Загальний стандарт на маркування і заяву про властивості харчових продуктів для спеціальних медичних цілей (CODEX STAN 180-1991). — Режим доступу : www.codexalimentarius.com.ua.
25. *Regulation (EU) no 609/2013 of the european parliament and of the council of 12 June 2013 on food intended for infants and young children, food for special medical purposes, and total diet replacement for weight control.* — Way of access : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:404:0026:0038:EN:PDF>.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2016.

Prytulska N., Motuzka Y. Food for special medical purposes consumer protection.

Background. Consumer rights protection is one of the urgent social and economic problems of any state. Nowadays there are particularly actual consumer problems related with the promotion of food products for special needs of certain consumer categories and information about its properties. In modern nutritional practice

usage of food products for special medical purposes, including enteral nutrition, which have impact on reducing the use of drugs, strengthening the patients' body and other important aspects of consumption, has become very widespread. An obligatory condition of these products market development is the provision of consumer access to available, relevant information about products properties.

The aim of work is the development of scientific and practical basis for consumers of food products for special medical purposes rights protection.

Material and methods. The methodological basis of the research were the methods of scientific knowledge, systematic approach and generalization, international and national laws and regulations, scientific works of Ukrainian and foreign scientists.

Results. The empowerment of consumer rights and opportunities, including of patients of medical institutions, is crucial to improving their health, functioning health system and enhance consumers' satisfaction with the provision of medical services. The European Union effectively implements new approaches to consumer rights implementation as a prerequisite for the effective development of the common market. Taking into account the specific characteristics of circulation and increased requirements to food for special medical purposes, the problems of ensuring and realizing the fundamental rights of consumers of goods, in particular state consumer protection, right to choose, safety and quality of goods and information. To ensure the rights of foods for special medical purposes consumers a system of measures to coordinate the actions of central and local government organizations, manufacturers, public organizations of consumers, doctors, etc. was developed.

Conclusion. The balance of interests of market relation participants is the main condition for the market development and rehabilitation. The situation in the field of food for special medical purposes consumer protection can be stabilized by the efforts of all market participants, improvement of the legal framework on the procedure of treatment of this group of products, the establishment of safety indicators and algorithm of biomedical research, introduction of modern concepts of safety and quality, that would provide sustainable guarantees to consumers on the conformity of declared properties product with their expectations.

Keywords: safety, choice, consumer protection, informing, food for special medical purposes, marking, quality.

REFERENCES

1. *Bankhead R.* Enteral nutrition practice recommendations task force / R. Bankhead, J. Boullata, S. Brantley. — N. Y. : ASPEN, 2009. — 47 p.
2. *Barendgret K.* Basics in clinical nutrition: sample and stress starvation / K. Barendgret, P. Soeters, S. Allison et al. // e-SPEN, the European e-Journal of Clinical Nutrition and Metabolism. — 2008. — Vol. 6. — P. e267—e271.
3. *Akbaylar H.* Basic principles of enteral feeding. / H. Akbaylar // Turk Gastroenterology. — 2012. — N 13 (4). — P. 186—191.
4. *AKE Recommendation: Enteral and Parenteral Support in Adults.* — Germany ; Austria : [s. n.]. — 2000. — 92 p.
5. *The Market for Clinical Nutritional Products* / [comp. J. Nicole] // Market Research. — 2010. — Vol. 8. — 108 p.
6. *Koncevaja A. V.* Ocenka jekonomicheskoj jeffektivnosti medicinskih tehnologij / A. V. Koncevaja, A. M. Kalinina // Zamestitel' glavnogo vracha. — 2011. — № 2. — S. 90—94.
7. *Nacional'ni rahunky ohorony zdorov'ja (NROZ) Ukrai'ny u 2013 roci: Statystychnyj bjuleten'.* — Rezhym dostupu : http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publposl_u.htm.

8. *McWhirter JP*. Incidence and recognition of malnutrition in hospital / JP. McWhirter, CR. Pennington // *BMJ*. — 1994. — Vol. 308 (6934). — P. 945—948.
9. *Ustav Vsemirnoj organizacii zdravooхранenija*. V kn. : *Osnovnye dokumenty*, oktjabr' 2006 g. — Zheneva : Vsemirnaja organizacija zdravooхранenija, 2006. — Rezhim dostupa : http://www.who.int/entity/governance/eb/who_constitution_ru.pdf.
10. *Zdorov'e-2020: osnovy evropejskoj politiki i strategija dlja XXI veka*. — Rezhim dostupa : <http://www.who.int>.
11. *Celi razvitija tysjacheletija*. Organizacija Obedinennyh Nacij. — N'ju-Jork, 2013. — Rezhim dostupa : <http://www.un.org/russian/millenniumgoals>.
12. *Promezhutochnyj otchet o social'nyh determinantah i razlichijah po pokazateljam zdorov'ja v Evropejskom regione VOZ* — ispolnitel'noe rezjume. — Kopenhagen : Evropejskoe regional'noe bjuro VOZ, 2010. — Rezhim dostupa : http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0017/124460/e94370R.pdf.
13. *Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012–2020*. — Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2012. — Way of access : http://www.euro.who.int/data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf.
14. *Chronic disease: an economic perspective*. — [Suhrcke M., Nugent Rachel A., Stuckler D., Rocco L.]. — London : Oxford Health Alliance, 2006.
15. *Global'nye rekomendacii po fizicheskoj aktivnosti dlja zdorov'ja*. — Zheneva : VOZ, 2010. — Rezhim dostupa : http://whqlibdoc.who.int/publications/2010/9789244599976_rus.pdf.
16. *Global'naja strategija po pitaniu, fizicheskoj aktivnosti i zdorov'ju*. Zheneva : VOZ, 2004. — Rezhim dostupa : http://whqlibdoc.who.int/publications/2004/9244592223_rus.pdf.
17. *Plan dejstvij v oblasti pishhevych produktov i pitaniya na 2015–2020 gg.* — Rezhim dostupa : <http://www.who.int>.
18. Rezoljucija 39/248 General'noi' Asamblei' OON "Kerivni pryncypy dlja zahystu interesiv spozhyvachiv": Prynjata 09.04.1985 r. na 106-mu plenarnomu zasidanni General'noi' Asamblei' OON. — Rezhym dostupu : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_903.
19. *Strategija spozhyvchoi' polityky Jevropejs'kogo Sojuzu na 2007–2013 rr.* — Rezhym dostupu : www.eeas.europa.eu.
20. Pro zahyst prav spozhyvachiv : Zakon Ukrai'ny № 3682-III vid 15.12.1993 (zi zminamy i dopovnennjamy vid 01.12. 2005 № 3161-IV). — Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.
21. Zakon Ukrai'ny "Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchych aktiv Ukrai'ny shhodo harchovyh produktiv". Zakon Ukrai'ny "Pro osnovni pryncypy ta vymogy do bezpechnosti ta jakosti harchovyh produktiv". — Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1602-18>.
22. *Strategija stalogo rozvytku "Ukrai'na-2020"*: Ukaz Prezydenta Ukrai'ny № 5/2015 vid 12.01.2015 r. — Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
23. *Hartija zashhity potrebitelej*, prinjataja 25-j sessiej Konsul'tativnoj Assamblei Evropejskogo Sojuza v 1973 g. : Rez. № 543 // *Zashhita prav potrebitelej*. — M. : AO "Biznes inform", 1996.
24. *Zagal'nyj standart na markuvannja i zajavu pro vlastyosti harchovyh produktiv dlja special'nyh medychnyh cilej (CODEX STAN 180-1991)*. — Rezhym dostupu : www.codexalimentarius.com.ua.
25. *Regulation (EU) no 609/2013 of the european parliament and of the council of 12 June 2013 on food intended for infants and young children, food for special medical purposes, and total diet replacement for weight control*. — Way of access : <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:404:0026:0038:EN:PDF>.